

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра управління земельними ресурсами

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету землевпорядкування
Олександр ШЕВЧЕНКО
“ _____ ” _____ 20__ р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри управління
земельними ресурсами
Протокол №10 від “14”05.2026р.
В.о.завідувача кафедри
_____ Ольга ДОРОШ

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Геодезія та землеустрій»
підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю G18 «Геодезія та землеустрій»
_____ Іван КОВАЛЬЧУК

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Галузь знань – G - «Інженерія, виробництво та будівництво»

Спеціальність - G18 - «Геодезія та землеустрій»

Освітньо-професійна програма - Геодезія та землеустрій

Розробник:

Купріянич І.П., професор кафедри управління земельними ресурсами, д.е.н., професор
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

Кафедра управління земельними ресурсами

ЗАТВЕРДЖЕНО

Факультет землевпорядкування

“ ____ ” _____ 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Галузь знань – G - «Інженерія, виробництво та будівництво»

Спеціальність - G18 - «Геодезія та землеустрій»

Освітньо-професійна програма - Геодезія та землеустрій

Розробники:

Купріянич І.П., професор кафедри управління земельними ресурсами, д.е.н., професор
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2026

Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Екологічні ризики землекористування» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти системних знань про джерела, чинники, механізми виникнення та наслідки екологічних ризиків у землекористуванні. У межах курсу розглядаються природні, антропогенні, техногенні, кліматичні та воєнно зумовлені ризики деградації земель і ґрунтового покриву, забруднення та засмічення земель, порушення гідрологічного режиму, втрати екосистемних функцій, конфліктів землекористування та обмежень у використанні земель.

Особлива увага приділяється нормативно-правовому регулюванню, методам ідентифікації, оцінювання, картографування та моніторингу ризиків, використанню геопросторових даних і GIS-технологій, а також розробленню управлінських рішень щодо запобігання, мінімізації та компенсації негативного впливу на земельні ресурси. Вивчення дисципліни забезпечує підготовку фахівців, здатних приймати ризик-орієнтовані рішення у сфері землеустрою, територіального планування, охорони земель, відновлення територій та сталого розвитку громад.

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	G18 - «Геодезія та землеустрій»	
Освітня програма	Геодезія та землеустрій	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	3,0	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота)	-	
Форма контролю	Залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	4	5
Семестр	7	1/2
Лекційні заняття	15 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.	- год.
Лабораторні заняття	- год.	6 год.
Самостійна робота	60 год.	76 год.
Індивідуальні завдання	- год.	- год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання:	3 год.	- год.

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Екологічні ризики землекористування» є формування у студентів системних знань, умінь і практичних навичок щодо виявлення, аналізу, оцінювання, картографування та управління екологічними ризиками, що виникають у процесі використання земельних ресурсів. Дисципліна орієнтована на засвоєння ризик-орієнтованих підходів до землеустрою, охорони земель, територіального планування, оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки, відновлення деградованих і порушених територій, а також прийняття управлінських рішень за умов невизначеності, воєнних загроз, зміни клімату та зростання антропогенного навантаження.

Перелік навчальних дисциплін, які передують вивченню дисципліни Екологічні ризики землекористування:

Землеустрій, Земельний кадастр, Землеустрій, Земельний кадастр, Ґрунтознавство, Фотограмметрія та дистанційне зондування, Екологія.

Набуття компетентностей:

Інтегральних:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі геодезії та землеустрою.

Загальних:

ЗК01. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК13. Здатність зберігати, примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії, закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство, а також в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальних:

СК01. Здатність застосовувати фундаментальні знання для аналізу явищ природного і техногенного походження при виконанні професійних завдань у сфері геодезії та землеустрою.

СК02. Здатність застосовувати теорії, принципи, методи фізико-математичних, природничих, соціально-економічних, інженерних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

СК08. Здатність здійснювати професійну діяльність у сфері геодезії та землеустрою з урахуванням вимог професійної і цивільної безпеки, охорони праці, соціальних, екологічних, етичних, економічних аспектів.

Програмні результати навчання:

РН5. Застосовувати концептуальні знання природничих і соціально-економічних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для:

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи визначення екологічних ризиків у землекористуванні													
Тема 1. Поняття, класифікація та методологія оцінювання екологічних ризиків землекористування	1	14	2	2	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Нормативно-правове забезпечення екологічної безпеки та відповідальності у землекористуванні	3	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Природні, антропогенні, техногенні та воєнні чинники формування ризиків	5	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1		32	6	6	-	-	20	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Індикатори екологічних ризиків у землекористування													
Тема 4. Деградація ґрунтів, ерозія, опустелювання, дегуміфікація як екологічні ризики	7	13	1	2	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Забруднення, засмічення, відходи, хімічні й радіаційні ризики земель	9	9	2	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Геопросторовий моніторинг, індикатори та картографування ризиків у GIS	11	9	2	1			5	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2		29	5	4			20	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 3. Інтеграція оцінки екологічних ризиків у землеустрій													
Тема 7. Інтеграція оцінки ризиків у землеустрій, СЕО, ОВД і територіальне планування	13	14	2	2			10	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Запобігання, адаптація, рекультивация, відновлення земель і комунікація ризику	15	15	2	3	-	-	10	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 3		29	4	5	-	-	20	-	-	-	-	-	-
Усього годин		90	15	15	-	-	60	-	-	-	-	-	-

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття, класифікація та методологія оцінювання екологічних ризиків землекористування	2
2	Нормативно-правове забезпечення екологічної безпеки та відповідальності у землекористуванні	2
3	Природні, антропогенні, техногенні та воєнні чинники формування ризиків	2
4	Деградація ґрунтів, ерозія, опустелювання, дегуміфікація як екологічні ризики	1
5	Забруднення, засмічення, відходи, хімічні й радіаційні ризики земель	2
6	Геопросторовий моніторинг, індикатори та картографування ризиків у GIS	2
7	Інтеграція оцінки ризиків у землеустрій, СЕО, ОБД і територіальне планування	2
8	Запобігання, адаптація, рекультивация, відновлення земель і комунікація ризику	2
	Всього	15

4. Теми практичних робіт

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1.	Ідентифікація екологічних ризиків землекористування на прикладі територіальної громади	2
2.	Побудова матриці ризиків і SWOT-аналіз системи управління ризиками землекористування	2
3.	Аналіз нормативно-правових вимог і відповідальності за порушення земельного та природоохоронного законодавства	2
Модуль 2		
4.	Оцінка ризику ерозії, деградації та втрати родючості ґрунтів	2
5.	Визначення шкоди від забруднення і засмічення земель за чинними методиками	2
Модуль 3		
6.	Ризик-орієнтована оцінка наслідків воєнного впливу на землі та ґрунти	2
7.	Інтеграція результатів оцінки ризиків у документацію із землеустрою, СЕО/ОБД та програми використання і охорони земель	3
	Разом	15

5. Теми самостійних робіт

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1.	Законодавче регулювання екологічних ризиків у землекористуванні	20
Модуль 2		
2.	Методики визначення шкоди і збитків від забруднення, засмічення земель, надзвичайних ситуацій і воєнного впливу	20
Модуль 3		
3.	Розроблення програми управління екологічними ризиками, відновлення та підвищення стійкості землекористування територіальної громади	20
	Разом	60

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування
- співбесіда
- тестування
- захист практичних робіт

7. Методи навчання:

- метод проблемного навчання;
- метод практико-орієнтованого навчання;
- кейс-метод;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи, мозкового штурму

8. Методи оцінювання

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Теоретичні основи визначення екологічних ризиків у землекористуванні		
Лекція 1. Поняття, класифікація та методологія оцінювання екологічних ризиків землекористування	РН5. Застосовувати концептуальні знання природничих і соціально-економічних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.	-
П. р. 1. Ідентифікація екологічних ризиків землекористування на		20

прикладі територіальної громади		
Лекція 2. Нормативно-правове забезпечення екологічної безпеки та відповідальності у землекористуванні		-
П. р. 2. Побудова матриці ризиків і SWOT-аналіз системи управління ризиками землекористування		20
С.р. 1. Законодавче регулювання екологічних ризиків у землекористуванні		10
Лекція 3. Природні, антропогенні, техногенні та воєнні чинники формування ризиків		-
П. р. 3. Аналіз нормативно-правових вимог і відповідальності за порушення земельного та природоохоронного законодавства		20
Модульна контрольна робота 1.		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Індикатори екологічних ризиків у землекористування		
Лекція 4. Деградація ґрунтів, ерозія, опустелювання, дегуміфікація як екологічні ризики	PH5. Застосовувати концептуальні знання природничих і соціально-економічних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.	-
П. р. 4. Оцінка ризику ерозії, деградації та втрати родючості ґрунтів		25
Лекція 5. Забруднення, засмічення, відходи, хімічні й радіаційні ризики земель		-
С. р. 2. Методики визначення шкоди і збитків від забруднення, засмічення земель, надзвичайних ситуацій і воєнного впливу		20
Лекція 6. Геопросторовий моніторинг, індикатори та картографування ризиків у GIS		-
П. р. 5. Визначення шкоди від забруднення і засмічення земель за чинними методиками		25
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Модуль 3. Інтеграція оцінки екологічних ризиків у землеустрій		
Лекція 7. Інтеграція оцінки ризиків у землеустрій, СЕО, ОВД і територіальне планування	PH5. Застосовувати концептуальні знання природничих і соціально-економічних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.	-
П.р. 6. Ризик-орієнтована оцінка наслідків воєнного впливу на землі та ґрунти		25

П.р. 7. Інтеграція результатів оцінки ризиків у документацію із землеустрою, СЕО/ОВД та програми використання і охорони земель		25
С.р. 3. Розроблення програми управління екологічними ризиками, відновлення та підвищення стійкості землекористування територіальної громади		20
Лекція 8. Запобігання, адаптація, рекультивація, відновлення земель і комунікація ризику		-
Модульна контрольна робота 3.		30
Всього за модулем 3		100
Навчальна робота	70	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	100	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Рекомендовані джерела інформації

1. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj>
2. Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 2003 establishing a system for greenhouse gas emission allowance trading within the Community. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2003/87/oj>
3. Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004L0035>
4. Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2024 on nature restoration and amending Regulation (EU) 2022/869. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj>
5. System of Environmental-Economic Accounting — SEEA. United Nations. URL: <https://seea.un.org/>
6. Водний кодекс України : Кодекс України від 06.06.1995 № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Водний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Дорош Й., Ібатуллін Ш., Барвінський А., Тарнопольський А., Сокаль О. Концепція використання та охорони земель у сучасних умовах суспільного розвитку України /Землеустрій кадастр і моніторинг земель. № 3, 2021р. ст 4-13.
9. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
10. Земельний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
11. І.Новаковська, В. Іванченко, Н. Іщенко.(2024) Інтегровані стратегії сталого розвитку: економічне зростання та відновлення природних ресурсів. Наукові перспективи (Наукoві перспективи), 2024 DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-899-910](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-899-910)
12. Кодекс України про надра : Кодекс України від 27.07.1994 № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Купріянич І.П. Науково-методологічні засади формування екологічнобезпечних аграрних землеволодінь і землекористувань. – К. : ФОП Гуляєва В.М., 2021. – 380 с.
14. Лісовий кодекс України : Кодекс України від 21.01.1994 № 3852-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
15. Лісовий кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
16. Марчук Ю. М. Фінансово-економічний механізм природокористування: сутність, складові та перспективи удосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 13–18. DOI: [10.32702/2306-6814.2018.24.13](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2018.24.13)
17. Микитенко, В. В. (2024). Організація природно-господарських відносин у реконструктивному розвитку територій. *Science and Science of Science*, (1(123), 21—42. <https://doi.org/10.15407/sofs2024.01.021>
18. Нефьодов Ю. М., Галицька Т. Ю. Методи прийняття управлінських рішень. К. : Кондор, 2024. 324 с.
19. О.А. Скидан, В. П. Якобчук, Л. І. Симоненко (2025). Відновлення ресурсного потенціалу територій: мікро та макроекономічні аспекти публічного адміністрування. Наукові перспективи (наукoві перспективи).
20. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
21. Прийняття управлінських рішень [Ю. Є. Петруня, М. Ф. Мормуль, Т. О. Пасічник та ін.]; за ред. Ю. Є. Петруні. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2025. 279 с.
22. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20.02.2003 № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>

23. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
24. Про екологічний аудит : Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>
25. Про енергетичну ефективність : Закон України від 21.10.2021 № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>
26. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів : Закон України від 12.12.2019 № 377-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text>
27. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2021 № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text>
28. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#Text> (
29. Про затвердження операційного плану реалізації у 2025–2027 роках Водної стратегії України на період до 2050 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.12.2025 № 1412-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1412-2025-%D1%80#Text>
30. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
31. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
32. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16.10.1992 № 2707-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>
33. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
34. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
35. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
36. Про оцінку земель : Закон України від 11.12.2003 № 1378-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text>
37. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
38. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>
39. Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text>
40. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text>
41. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 № 2894-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>
42. Про управління відходами : Закон України від 20.06.2022 № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
43. Хвесик М., Бистряков І., Клиновий Д. (2024). Фінансово-економічний механізм реконструктивного розвитку України на засадах децентралізованого управління природними ресурсами. *Економіка України*, 61(3(676)), 3–20. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.03.003>

